

Torbjörn Lodén

Lin Biao-affären och det kinesiska kommunistpartiets 10:e kongress

Följande är ett utdrag ur Kinnemark-Lander, Lodén, Söderman-Wirén, *Stor oreda under himlen* (1979), s. 31-37. Avsnittet handlar om hur Lin Biao-affären behandlades under det kinesiska kommunistpartiets (KKP) 10:e kongress 1973. Det som redovisas är således KKP:s dåvarande officiella hållning, som den framställdes av Zhou Enlai som föredrog frågan vid kongressen. Torbjörn Lodén, som är författare till avsnittet, placerar det hela i sitt historiska sammanhang och gör en del rimliga tolkningar av den officiella hållningen.

Lägg märke till att vid denna tidpunkt hade de som senare kom att kallas för ”de fyras gäng”, med Maos hustru Jiang Qing i spetsen, fortfarande en stark ställning. Men förutom att Lin Biaos fall följdes av att ett antal militärer utrensades ur partiledningen, så kom även en del tidigare offer för kulturrevolutionen att rehabiliteras, bland dem Deng Xiaoping. Detta skulle senare (på hösten 1973) följas av en motoffensiv från den kulturrevolutionära ”vänstern” (dvs ”de fyras gäng”) bl a genom kampanjerna för att kritisera Lin Biao och Konfucius, och senare kampanjen om proletariats diktatur.*.

Efter Maos död (i september 1976) råkade även ”de fyras gäng” (med Maos änka Jiang Qing i spetsen) i onåd, de arresterades och ställdes efter några år (1980) inför rätta och dömdes till hårda straff (Jiang Qing dömdes till döden, men straffet omvandlades till livstids fängelse).** Detta markerade en slutpunkt för den kraftigt ideologiskt präglade maoistiska politiken som ersattes av en pragmatisk inriktning som först Deng Xiaoping stod i spetsen för och som innebar att man släppte lös kapitalistiska krafter för att den vägen åstadkomma en kraftig ekonomisk tillväxt.***

Martin F (25/2 2018)

Det kinesiska kommunistpartiets 9:e kongress sammanträdde i april 1969 och antog då bland annat en partistadga i vilken försvarsministern och vice partiordföranden Lin Biao — ”ordförande Maos nära vapenbroder” — utnämndes till Mao Zedongs efterträdare. Två och ett halvt år senare, den 13 september 1971, omkom Lin Biao i en flygolycka över Mongoliet, förmodligen på flykt mot Sovjetunionen efter ett misslyckat kupp försök.¹ Denna dramatiska händelse ingick i en process som präglade den politiska scenen i Kina under början av 1970-talet, nämligen kommunistpartiets reorganisation och gradvisa återtagande av sin dominerande ställning i det kinesiska samhället.

Under kulturrevolutionens tidiga fas hade partiorganisationen brutits ned, och flera av partiets traditionella uppgifter hade övertagits av de s.k. revolutionära massorganisationerna samt av armén. När förhållandena i samhället 1968 började te sig kaotiska blev det arméns uppgift att upprätthålla ordningen och ta den direkta politiska ledningen, nu på bekostnad även av de

* Se artikelsamlingen [Den maoistiska vänsterns sista strid](#), och [Kina 1975: Kampanjen om proletariats diktatur – bakgrund och dokument](#).

** Se [En titt bakom kulisserna i Kina - Exemplet Jiang Qing](#).

*** Se artikeln [Slutet på en epok](#) av Roland Lew (från 1995) som redogör för utvecklingen efter Maos död.

¹ Angående Lin Biao-affären, se t.ex. Kau, Y. M., *The Lin Piao Affair: Power Politics and Military Coup*, White Plains, N.Y. 1975; Ginneken, Jaap van, *The Rise and Fall of Lin Piao*, Harmondsworth 1976; samt *Lin Biaos fall*, Scandinavian Institute of Asian Studies Preprint Series, Köpenhamn 1973 – ett utdrag ur den sistnämnda skrften finns på marxistarkivet: [Projekt 5-7-1 – statskupp försök?](#) (på danska). För den sovjetiska synen på det hela, se: [Vad maoisterna döljer för folket](#).

revolutionära massorganisationerna. Detta ledde till en i Kinas historia unik maktkoncentration hos armén, som stred mot Mao Zedongs och partiets sedan decennier omhuldade princip att ”partiet ska kontrollera geväret” och inte tvärtom.

Arméns politiska maktställning i slutet på 1960-talet måste av många ledare i partiet ha uppfattats som en temporär nödlösning. Partiet borde så snart som möjligt reorganiseras, ansåg man, och efterhand återta ledningen över samhällsutvecklingen.

Men även om de flesta partiledarna var på det klara med att arméns exceptionella politiska maktställning i slutet av 1960-talet var en nödlösning, så fanns det flera militära ledare, med Lin Biao i spetsen, som motsatte sig att återlämna den nyvunna politiska makten till partiet. Orsaken till detta behöver inte ha varit att Lin och hans anhängare principiellt ansåg att armén snarare än kommunistpartiet borde styra den politiska utvecklingen utan kunde lika gärna bottna i motsättningar rörande vilken politik som borde föras.

Mot denna bakgrund verkar det alltså rimligt att betrakta Lin Biao-affären i perspektivet av kommunistpartiets rekonstruktion och återtagande av ledningen över samhällsutvecklingen, en process som i huvudsak fullbordades och kröntes med framgång vid kommunistpartiets 10:e kongress, som sammanträdde i Peking under tiden 24-28 augusti 1973.

Vid tiden för den 10:e partikongressen hade mer än 90 % av partiets basorganisationer återupprättats, och de flesta partikommittéer på länsnivå fungerade åter. Antalet partimedlemmar uppgavs vara 28 miljoner, dvs. 40 % mer än före kulturrevolutionen.²

Andelen militärer i partiets centralkommitté, som vid den 9:e partikongressen varit ca 50 %, hade vid den 10:e kongressen gått ned till ca 40 %. (Vid den 8:e partikongressen 1956 hade motsvarande siffra varit ca 25 %.)³

Men även om partiet i huvudsak hade återtagit ledningen, så var militärernas ställning i partiet stark. 19 av 29 partikommittéer på provinsnivå och 1 400 av 2 400 partikommittéer på länsnivå hade militärer som ordförande.⁴

Zhou Enlai förklarar Lin Biao-affären

En av de viktigaste uppgifterna för den 10:e partikongressen var att förklara hur ordförande Maos nära vapenbroder kunnat visa sig vara en simpel kuppakare och att fastställa partiets officiella kritik av och omdöme om Lin Biao. Denna uppgift tillkom vice partiordföranden Zhou Enlai som å centralkommitténs vägnar föredrog den politiska rapporten inför kongressen.⁵

Zhou Enlai hävdade att Lin Biao, tillsammans med partiideologen Chen Boda, inför den 9:e partikongressen hade skrivit ett utkast till politisk rapport som förkastats av den övriga partiledningen med ordförande Mao i spetsen, bland annat därför att de där hävdade att ”huvuduppgiften efter den 9:e kongressen var att utveckla produktionen”. Detta vag bara en variant, sa Zhou, av den revisionistiska tes som Liu Shaoqi och Chen Boda smugit in i den politiska rapporten inför den 8:e partikongressen 1956, nämligen att huvudmotsättningen i det kinesiska samhället var motsättningen mellan det avancerade socialistiska systemet och de efterblivna produktivkrafterna — och inte motsättningen mellan proletariatet och bourgeoisien.

Det är anmärkningsvärt att Zhou Enlai, som i övrigt under 1970-talet fram till sin död var den

² Se Domes, J., ”The Tenth Party Congress. A Rift in the New Course”, *Far Eastern Economic Review*, 1 oktober 1973.

³ Domes, J., *China nach der Kulturrevolution*, s. 247. Siffrorna bör tas med en nypa salt. Starr redovisar i sin omnämnda artikel något annorlunda siffror.

⁴ Se not 2.

⁵ Engelska översättningar av de viktiga dokumenten från den tionde partikongressen i *Peking Review* nr 35-36 1973.

främste förespråkaren för intensifierade ansträngningar för att öka produktionen, här anklagar Lin Biao för att alltför ensidigt ha betonat just produktionsutvecklingens betydelse. Kanske är förklaringen till att Zhou ändå framförde den här kritiken att den politiska rapport han föredrog var en kollektiv produkt; det är inte säkert att Zhou personligen var tillfreds med att framföra just den här kritiken mot Lin. Däremot passade det naturligtvis vänsterlinjens företrädare alldeles utmärkt att anklaga Lin för att ha överbetonat produktionsutvecklingens betydelse.

Enligt deras synsätt var en av huvudfärdarna just att produktionsutvecklingen skulle uppfattas som den mest centrala uppgiften. De framhöll istället energiskt principen om ”politiken i högsätet”. Det är därför tänkbart att just den här anklagelsepunkten mot Lin Biao i den politiska rapporten inför den 10:e partikongressen representerade en eftergift åt vänstern.

Efter den 9:e partikongressen hade avslöjades Zhou Enlai, motsättningarna mellan Lin Biao och Mao Zedong skärpts. Vid den 9:e centralkommitténs 2:a plenarsession i Lushan, en berömd kurort i provinsen Jiangxi, i augusti 1970 hade Lin Biao försökt genomföra en ”kontrarevolutionär statskupp”. Därmed avsåg man förmodligen ett försök från Lins sida att i den nya konstitution som var under utarbetande bevara statschefsposten för att själv bli utnämnd till statschef, en befattning som var vakant sedan Liu Shaoqis fall under kulturrevolutionen.

Därefter tycks situationen ha blivit desperat för Lin Biao. Zhou Enlai förklarade i den politiska rapporten:

I mars 1971 utarbetade han [Lin Biao] en plan för en väpnad kontrarevolutionär statskupp under titeln ”Utkast till projekt 571”. Efter det att komplotten misslyckats tog han sig den 13 november olovligt ombord på ett flygplan och flydde som förrädare mot partiet och landet, till sovjetrevisionisterna. Han störtade emellertid och dog i Undur Khan i Folkrepubliken Mongoliet.

Efter att kortfattat ha redogjort för det konkreta förloppet i samband med Lin Biaos kupp-försök ägnade Zhou Enlai stort utrymme i den politiska rapporten åt att kritisera Lin Biao och den politiska linje han företrädde. Denna kritik kan sammanfattas i fem punkter:

1. Zhou Enlai sade:

Lin Biao och hans handfull edsvurna utgjorde en kontrarevolutionär konspiratorisk klick som ”aldrig visade upp sig utan citatboken i handen och som aldrig öppnade munnen utan att ropa ’länge leve’ och som sade vänliga saker i ens närvaro men bekämpade en bakom ryggen”.

Lin Biao hade gjort sig känd som Mao-kultens främste organisatör. Kulten tog sig bland annat uttryck i ett ständigt viftande med ”Maos lilla röda” och leverop till den store rorsmannens ära. Även Mao Zedong tycks ha irriterats över personkulten, även om han var beredd att acceptera den som ett politiskt hjälpmedel i samband med den politiska maktkampen under kulturrevolutionen. Redan i samband med den 9:e centralkommitténs möte i Lushan i augusti 1970 framhöll Mao att man borde studera inte bara hans eget ”tänkande”, utan också de marxistiska klassikerna.

Under en rundresa i provinserna i augusti och september 1971, då Mao diskuterade Lin Biao-gruppens aktiviteter med lokala ledare, tycks han också ha ägnat stor uppmärksamhet åt frågan om personkulten, särskilt ”genikulten”. Han ska till exempel ha yttrat:

Frågan om det geniala är en teoretisk fråga. Deras teori var en teori som byggde på idealistisk apriorism [idealistiska förutsättningar]. Någon har sagt att det innebär att bekämpa det geniala att bekämpa mig. Men jag är inget geni. Jag läste konfucianska böcker under sex år och kapitalistiska under sju. Jag läste inga marxist-leninistiska böcker före 1918, så hur ska jag kunna vara ett geni?⁶

Anklagelserna för ”genikult” och ”idealistisk apriorism” (a priori = oberoende av erfaren-

⁶ Mao [Politiska skrifter: Tal och brev 1956-71](#) (red Stuart Schram), s. 179

heten) kom att bli centrala i den teoretiska kritiken av Lin Biao.

2. Zhou Enlai sade vidare:

Huvudtanken i den kontrarevolutionära revisionistiska linje de [Lin Biao och hans medhjälpare] följde och det onda syftet med den kontrarevolutionära väpnade statskupp de igångsatte var att tillvälla sig den högsta makten över partiet och staten, i grunden förråda den 9:e partikongressens linje, radikalt förändra partiets grundlinje och politik under socialismens historiska epok, förvandla det marxist-leninistiska kinesiska kommunistpartiet till ett revisionistiskt och fascistiskt parti, välta proletariatets diktatur över ända samt restaurera kapitalismen.

Denna kritik syftade på Lin Biaos strävan att koncentrera den politiska makten hos militärledningen.

Det är svårt att tro att påståendet att Lin Biao syftade till att återinföra kapitalismen var riktigt bokstavligt menat. Men i vilket fall som helst var just denna anklagelsepunkt i Zhous tal signifikativ på det sättet att den signalerade att man borde vara vaksam mot och kritisera ”kapitalistiska tendenser”; något som ju för övrigt kom att bli ett huvudtema i den politiska agitationen från den 10:e partikongressen fram till Mao Zedongs död och ”de fyras” fall hösten 1976.

3. Zhou Enlai hävdade vidare i den politiska rapporten:

Inom landet önskade de återupprätta godsherreklassen och bourgeoisien, som vårt parti, vår armé och vårt folk med egna händer störtat under ordförande Maos ledning, och upprätta en feodal och fascistisk kompradordiktatur.

Det är svårt att finna någon objektiv grund för anklagelsen att Lin Biao och hans anhängare skulle ha strävat efter att återupprätta godsherreklassen och bourgeoisien.

Vad gäller anklagelsen för att söka upprätta en ”feodal och fascistisk kompradordiktatur”, så torde den bland annat ha utgått från Lin Biaos strävan att koncentrera den politiska makten hos armén. vilket hans kritiker betecknades som ”fascistiskt”. Den kampanj för att kritisera Konfucius, som startade ungefär samtidigt som den 10:e partikongressen ägde rum och som behandlas i följande kapitel, skulle närmare belysa innebörden i den anklagelse som riktades mot Lin för att vilja upprätta en ”feodal” diktatur.

4. I den politiska rapporten stod vidare:

Internationellt ville de kapitulera för den sovjetiska revisionistiska socialimperialismen och liera sig med imperialismen, revisionismen och reaktionen för att motarbeta Kina, kommunismen och revolutionen.

Den här punkten torde vara central i kritiken av Lin, även om dess egentliga innebörd inte står omedelbart klar för den som är ovan vid att dechiffrera det politiska språkets kodmeddelanden.

1971 inleddes den s.k. pingpongdiplomatien. et amerikanskt bordtennislag inbjöds överraskande att besöka Kina. De diplomatiska kontakterna mellan Kina och USA fördjupades för att året därpå leda till dåvarande presidenten Richard Nixons besök i Kina och upprättandet av diplomatisk representation i form av ”förbindelsekontor”, ett kinesiskt i Washington och ett amerikanskt i Peking. Från kinesisk sida uppfattade man vid den här tiden ett begränsat och villkorligt närmande till USA som önskvärt, eftersom man nu betraktade Sovjetunionen som huvudfienden. I enlighet med Maos teori om motsättningar innebar detta att man borde skapa en så bred enhetsfront som möjligt mot Sovjetunionen, om möjligt inkluderande även den andra ”supermakten”, USA.

Denna analys var säkerligen föremål för omfattande diskussioner i den högsta kinesiska ledningen under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet, och det finns anledning förmoda att Lin Biao inte accepterade den. Det innebär inte nödvändigtvis att han intog en mera positiv

hållning till Sovjetunionen än exempelvis Mao Zedong och Zhou Enlai. Men troligen motsatte han sig närmandet till USA.

Man bör i det här sammanhanget hålla i minnet att Lin Biaos politiska profil för en större allmänhet i Kina och utomlands var nära förknippad med hans skrift "Länge leve segern i folkkriget" (1965), i vilken han beskriver den fattiga delen av världen som landsbygden som håller på att resa sig och göra revolution mot den rika industrialiserade världen och därvid inringar denna på ungefär samma sätt som Kinas kommunister med bondemassornas hjälp hade inringat och besekrat sina fiender i städerna. Analysen av världsläget och den revolutionära strategi för världsrevolutionen som Lin Biao utvecklade i "Länge leve segern i folkkriget" förefaller svår att förena med "ordförande Maos revolutionära linje i utrikespolitiken", dvs. den analys av världsläget som bland annat närmandet till USA utgick från.

5. En sista anklagelsepunkt mot Lin Biao i den politiska rapport som Zhou Enlai föredrog inför den 10:e partikongressen gick ut på att han i flera decennier varit "en borgerlig karriärst, konspiratör och dubbelspelare". Redan 1929, framhöll Zhou, hade han drivit en högerlinje i partiet och kritiserats av ordförande Mao i artikeln "En enda gnista kan tända en präriebrand" (1930). Ett genomgående fel hos Lin var vidare att han ständigt gick emot det stora folkflertalets vilja och företrädde endast en minoritets intressen.

Det är inte lätt att förstå varför partiledningen beslöt att hävda att Lin alltid och i alla avseenden varit dålig. För en opartisk iakttagare verkar det ju ändå ovedersägligt att han under sin karriär också gjort värdefulla insatser för kommunistpartiet — hur skulle han för övrigt annars ha kunnat officiellt utnämnas till "ordförande Maos nära vapenbroder" och efterträdare?

Utrensningar och rehabiliteringar

Lin Biao-affären medförde en del utrensningar i den kinesiska ledningen: sju ordinarie ledamöter och en suppleant i politbyrån samt ca 25 av 161 ordinarie ledamöter av centralkommittén tycks ha fallit som ett resultat av uppgörelsen med Lin Biao.⁷ På provinsnivå och lägre tycks emellertid den här affären ha medfört endast mycket begränsade personförändringar i de ledande organen.

Om Lin Biao-affären medförde vissa utrensningar i den kinesiska ledningen, så tycks den å andra sidan ha underlättat och påskyndat rehabiliteringen av politiker och tjänstemän på olika nivåer som avskedats från sina poster och fördömts som "personer som går den kapitalistiska vägen" under kulturrevolutionens mest militanta fas.⁸

Enstaka personer hade rehabiliterats redan 1970-71, men i stor skala inleddes rehabiliteringarna först efter Lin Biaos död. Dessa nådde ett slags klimax då kommunistpartiets förre generalsekreterare, Deng Xiaoping, den 12 april 1973 för första gången på flera år framträdde offentligt vid en mottagning i Peking.

De närmaste månaderna efter Deng Xiaopings återkomst på den politiska scenen framträdde på nytt ytterligare en rad politiker som några år tidigare brännmärkts som "makthavare i partiet som går den kapitalistiska vägen": Tan Zhenlin, Ulanfu, Li Jingquan m.fl.

Vid den 10:e partikongressen valdes en rad rehabiliterade politiker in i centralkommittén men däremot inte i politbyrån och dess ständiga utskott.

Rehabiliteringspolitiken skulle visa sig vara ytterst kontroversiell. I efterklokhetens perspektiv framstår den som en av nyckelfrågorna i kinesisk politik under 1970-talet fram till "de fyras" fall hösten 1976. Den tolkades på sina håll, förmodligen med rätta, som ett uttryck för en relativt kritisk inställning till "den stora proletära kulturrevolutionen".

⁷ Se not 2.

⁸ En utförlig redogörelse för rehabiliteringarna ges i Domes' *China nach der Kulturrevolution*, s. 185 ff.